

Brussels Studies

La revue scientifique électronique pour les recherches sur Bruxelles / Het elektronisch wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel / The e-journal for academic research on Brussels

2016

Collection générale | 2008

Brusselse werkloosheid balancerend tussen onaangepaste kwalificaties en verdringingseffect

Over de noodzaak om selectieve en algemene werkgelegenheidsmaatregelen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te combineren

Le chômage bruxellois entre inadéquation de qualification et déqualification en cascade. À propos de la nécessité de combiner les politiques sélectives et globales de l'emploi en Région de Bruxelles-Capitale

Unemployment in Brussels: between skill mismatch and job competition. About the need to combine selective and comprehensive employment policies in the Brussels-Capital Region

Hervé Devillé

Traducteur : Benoit Lannoo

Éditeur

Université Saint-Louis Bruxelles

Édition électronique

URL : <http://brussels.revues.org/529>

ISSN : 2031-0293

Référence électronique

Hervé Devillé, « Brusselse werkloosheid balancerend tussen onaangepaste kwalificaties en verdringingseffect », *Brussels Studies* [Online], Algemene collectie, document 14, Online op 21 janvier 2008, geraadpleegd op 12 janvier 2017. URL : <http://brussels.revues.org/529>

Ce document est un fac-similé de l'édition imprimée.

Licence CC BY

S a m e n v a t t i n g

In deze studie worden de evoluties van de kwalitatieve flexibiliteit op de arbeidsmarkt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sinds het begin van de jaren 1990 geanalyseerd. Deze vorm van flexibiliteit werd in de studie gelijktijdig (veeleer dan alternerend) tegen het licht gehouden van de verbanden tussen onaangepastheid van kwalificaties en de- of overkwalificatie enerzijds en de evolutie van de kansen voor alle scholingsniveaus om aan de werkloosheid te ontsnappen anderzijds. Hoewel de onaangepastheid van kwalificaties voor alle scholingsniveaus van doorslaggevend belang is, blijkt uit de conclusies dat dekwalficatie op significante wijze vaker een rol speelt voor hogere scholingsniveaus en dit in bijzonder in periodes van laagconjunctuur. Selectieve relancemaatregelen voor weinig geschoolde tewerkstelling die niet begeleid worden door een veralgemeende relance van de werkgelegenheid leidt in periodes van laagconjunctuur tot verminderde efficiëntie van de werkgelegenheidsmaatregelen voor laaggeschoolden, aangezien er een verdringingsfenomeen optreedt van gekwalificeerde arbeidskrachten in weinig gekwalificeerde werkgelegenheidssegmenten.

A u t e u r

Hervé Devillé promoveerde tot doctor in de economische wetenschappen aan de Université libre de Bruxelles (Brussel, België). Hij is professor aan de Université catholique de Lille (Rijsel, Frankrijk), waar hij doceert over macro-economie, economisch beleid, milieubeleid en arbeidsmarkteconomie. Hij is raadgever bij de Europese Gemeenschappen en verbonden aan het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Bovendien is hij de auteur van verschillende publicaties over de arbeidsmarkt.

Hervé Devillé

Brusselse werkloosheid balancerend tussen onaangepaste kwalificaties en verdringingseffect ¹

Over de noodzaak om selectieve en algemene werkgelegenheidsmaatregelen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te combineren

Vertaling: Benoit Lannoo

1. Inleiding

Werkloosheid kent over het algemeen bijzonder verschillende verschijningsvormen naargelang het kwalificatieniveau van de personen die zich op de arbeidsmarkt aandienen (De la Croix *et al.* 2002). Binnen verschillende regionale entiteiten blijkt de werkloosheidsgraad telkens hoger te liggen naarmate het studieniveau lager ligt. Deze studie wil de weerslag van kwalificaties op de arbeidsmarkt vanuit twee specifieke invalshoeken analyseren. De eerste invalshoek is die van de onaangepastheid van de kwalificaties wat zich vertaalt in een gebrek aan bemiddelingsefficiëntie. De tweede brengt het bestaan van fenomenen van dekwalficatie in kaart; deze maken via een geleidelijke dissegmentatie van de arbeidsmarkt het verband steeds losser tussen opleiding en tewerkstelling en verminderen uiteindelijk de kansen dat ongeschoolde personen toegang tot de arbeidsmarkt krijgen. De bedoeling van deze studie, opgesplitst in een theoretisch en een empirisch gedeelte, bestaat erin bloot te leggen in welke mate deze fenomenen verklaren waarom de verschillen in werkloosheidsgraad toenemen naargelang het kwalificatieniveau.

¹ Deze studie is bijzonder schatplichtig aan het advies van Didier Baudewyns (ULB-DULBEA), van Murielle Dejemeppe (IRES-UCL) en van Béatrice Van Haepere (IWEPS en UCL). Ik houd er ook aan Mourad Devillers (ACTIRIS) te danken voor het doorgeven van Brusselse data wat betreft werkaanbiedingen die werden doorgegeven en beantwoord alsook wat betreft werkzoekenden zonder werk opgesplitst per opleidingsniveau, zoals je die terugvindt in de socio-economische gegevensbanken STAT 92 en STAT 93.

Het theoretische gedeelte is gebaseerd op een bemiddelingsmodel dat erop is gericht de verschillende vormen van segmentatie op basis van kwalificaties op de arbeidsmarkt in rekening te brengen en dat als dusdanig een gelijktijdige analyse toelaat van fenomenen als de onaangepastheid van de kwalificaties en het verdringingseffect, fenomenen die totnogtoe als concurrerend werden beschouwd (Dejemeppe *et al.* 2000).²

Het empirische gedeelte beschrijft de resultaten die voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden bereikt op basis van statistische indicatoren voor de onaangepastheid van kwalificaties en de dekwalificatie. Dit gedeelte probeert een verklaring te bieden voor de specifieke situatie van de Brusselse arbeidsmarkt, die geconfronteerd wordt met een hoge werkloosheidsgraad bij ondergekwalficeerde arbeidskrachten op het grondgebied.

Wij zullen aantonen dat sectorgebonden beleidsmaatregelen voor de algemene situatie van de arbeidsmarkt niet meteen het grootste soelaas bieden tengevolge van het gelijktijdige voorkomen van fenomenen van onaangepastheid en dekwalificatie (Devillé 2005). In de tweede onderverdeling van deze studie wordt het conceptuele kader beschreven, in de derde onderverdeling wordt het theoretische model met de verschillende hypothesen over segmentatie van de arbeidsmarkt gepresenteerd, in de vierde komen de resultaten van het model aan bod en in de laatste worden enkele conclusies en aanbevelingen uiteengezet.

2. Beschrijving van het conceptuele kader

Twee mechanismen die elkaar niet wederzijds uitsluiten kunnen een verklaring bieden voor de groei van de verschillen tussen de werkloosheidsgraden naargelang het opleidingsniveau, zoals we die in het kader van de kwalitatieve- of functieflexibiliteit vaststellen.

Het eerste mechanisme verbindt de evoluties in werkloosheidsgraad aan een structurele verscherping van het onaangepast zijn van de kwalificaties die op de sterk gesegmenteerde arbeidsmarkt worden aangeboden enerzijds aan en de kwalificaties die worden gevraagd anderzijds. Dit mechanisme wordt de *onaangepastheid van de kwalificaties* genoemd en het leidt, ondanks de aanhoudende hoge globale werkloosheid, tengevolge van een gebrek aan mobiliteit van de werknemers over de kwalificatiesegmenten heen tot spanningen op de arbeidsmarkt. Het tweede mechanisme verbindt de evoluties in de werkloosheidsgraad aan een veralgemeend gebrek aan werkaanbiedingen vergezeld door een verdringingseffect van niet-gekwalficeerde werknemers door gekwalficeerde en gaat uit van een grotere mobiliteit over de kwalificatiesegmenten van de arbeidsmarkt heen. Dit mechanisme van getrapte dekwalificatie of van overkwalficatie wordt het verdringingseffect of de «job competition» genoemd en brengt gekwalficeerde arbeidskrachten zonder werk er toe te solliciteren in kwalificatiesegmenten die lager gesitueerd zijn dan hun segment

² Kwalificaties tengevolge van ervaringen opgedaan tijdens de beroepsloopbaan kunnen helaas niet in rekening gebracht worden aangezien deze niet gemakkelijk gekwantificeerd kunnen worden. Hierdoor sluipt in onze studie een systematische fout, die aangroeit naarmate de leeftijd van de betrokken werknemers stijgt. Voor jonge werknemers aan het begin van hun beroepsloopbaan, kan onze schatting wel als aannemelijk beschouwd worden.

en betrekkingen aan te nemen waarvoor de vereiste kwalificaties lager liggen dan het kwalificatieniveau dat zij hebben verworven.

2.1 *Onaangepastheid van de kwalificaties*

De vernieuwing van de productiestructuur in de richting van meer verfijnde technologieën heeft een aanzienlijke verbetering van de technische vooruitgang en de creatie van nieuwe gekwalificeerde betrekkingen met zich meegebracht. Tezelfdertijd liggen herstructurering of opgave van te duur geworden en aan concurrentie onderhevige meer traditionele technologieën aan de basis van het verlies van vele laaggeschoolde arbeidsplaatsen. Het gebrek aan neerwaartse flexibiliteit van de lonen, in het bijzonder voor laaggeschoolde tewerkstelling, heeft overigens het fenomeen van de vervanging van arbeid door kapitaal sterk in de hand gewerkt, waarbij de kwalificatievereisten van de nieuwe banen niet beantwoord kunnen worden door de laaggeschoolde werklozen die het slachtoffer werden van de herstructureringen van de traditionele technologieën (Bean *et al.* 1990).

Zo ontstond geleidelijk een aanhoudende werkloosheid die in ruime mate structureel is. (Layard *et al.* 1990, Jackman *et al.* 1990).

De afgenomen vraag naar laaggeschoolde arbeidskrachten kan ook verklaard worden door andere factoren zoals de afbouw van de industrie, de ontwikkeling van de dienstensector (de tertiarisatie), de groei van de productiviteit en de concurrentie vanuit lageloonlanden. Deze structurele ontwikkelingen gingen helaas niet gepaard met voldoende inspanningen inzake opleiding noch met aanpassingen van de laagste lonen, waarmee laaggeschoolde arbeidsplaatsen behouden hadden kunnen worden (Sneessens 1997, Sneessens *et al.* 1999, Sneessens en Shadman-Metha 2000, Sneessens et Nicolini 2005, Van der Linden 1997, Van Haeperen 2001).

Analyse van de arbeidsmarkt leert derhalve dat er in functie van de opleidingsniveaus aanzienlijke sectorgebonden spanningen optreden, die in de verschillende gewesten sterk uiteenlopen naargelang de verschillende sectorale uitbouw van de productiestructuur. Ondernemingen kunnen bijgevolg af te rekenen krijgen met wervingsproblemen voor bepaalde gekwalificeerde functies ondanks een aanhoudende hoge globale werkloosheid, omdat de laaggeschoolde werklozen de nieuw op te nemen betrekkingen niet kunnen opnemen bij gebrek aan kwalificaties (Van Haeperen 2005).

2.2 *Het verdringingseffect*

Bij een algemeen tekort aan betrekkingen solliciteren gekwalificeerde arbeidskrachten die binnen hun kwalificatiesegment geen werk vinden in een lager kwalificatiesegment, waar zij werkkrachten uit dat segment concurrentie aandoen zodat deze op hun beurt de kans te baat nemen om naar een minder hoog kwalificatiesegment uit te wijken. Zo ontstaat een getrapt dekwalficatiemechanisme of verdringingseffect tot in het laagste kwalificatiesegment, waar ongeschoolde werkkrachten moeten concurreren met hoger gekwalificeerde arbeidskrachten zonder dat zij zelf de mogelijkheid hebben naar een ander kwalificatiesegment uit te wijken. Daardoor zijn zij gedoemd zijn tot werkloosheid of inactiviteit. Bovenaan de kwalificatieschaal verhogen arbeidskrachten die een betrekking van een lager niveau aanvaarden (die zich dus dekwalficeren) hun kansen op het vinden van werk, aangezien ze in hun eigen segment geen concurrentie ondervinden van meer gekwalificeerde werkkrachten.

Onderaan de kwalificatieschaal zien ongeschoolde werkkrachten hun kansen op het vinden van een betrekking verminderen. In de intermediaire kwalificatieniveaus is de kwalificatie interessant voor een arbeidskracht uit dit segment indien de kans om werk te vinden in het segment eronder groter is dan de vermindering van zijn kansen om werk in zijn eigen segment te vinden wegens de concurrentie van hoger gekwalificeerde werkkrachten (Green *et al.* 1999, Hartog 2000, Van Hoof 1996, Denolf *et al.* 1996, Denolf *et al.* 1999, Simoens *et al.* 1997 en 1998). Dit fenomeen is het gevolg van een gebrekkige bemiddeling of matching van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en is vooral een korte-termijnverschijnsel.

Vanuit het oogpunt van de werkgever kan het interessant lijken een overgekwalificeerde werknemer in dienst te nemen tegen hetzelfde loon als een werknemer die over de voor de aangeboden betrekking vereiste kwalificatie beschikt, indien de werknemer daarmee toekomstige opleidingskosten vermijdt. Die laatste dreigt overigens niet geneigd te zijn in een overgekwalificeerde werknemer te investeren, omdat deze geen interne promotie kan maken en derhalve zijn bedrijf zal zoeken te verlaten om in het eigen segment betere arbeidskansen te baat te nemen.

Vanuit het oogpunt van de arbeidskracht biedt het aanvaarden van een betrekking van een lager kwalificatieniveau de mogelijkheid om op korte termijn aan de werkloosheid te ontsnappen, maar maakt het hem ook minder beschikbaar om een betrekking te zoeken in zijn eigen segment. Bovendien zal het feit dat de arbeidskracht lange tijd een job onder zijn kwalificatieniveau doet, hem een deel van de kwalificaties verworven in zijn oorspronkelijke segment doen verliezen. Deze situatie kan als een negatief signaal opgevat worden door een toekomstige werkgever, indien deze de dekwalificatie interpreteert als een onvermogen van de betrokken werknemer om werk te vinden in zijn oorspronkelijke kwalificatiesegment. De doorstroming naar een betrekking die beantwoordt aan de oorspronkelijk verworven kwalificatie wordt dan op termijn moeilijker (Dejemeppe *et al.* 2000).

Op lange termijn is er echter een tendens tot een betere onderlinge afstemming van de gevraagde en de aangeboden kwalificaties, hetzij door opwaardering van minder gekwalificeerde tewerkstelling naar hogere kwalificatie- en bezoldigingsniveaus, hetzij door een veralgemeend aantrekken van de vraag, waardoor de betrokken werknemer kan doorstromen naar een beter gekwalificeerde en beter bezoldigde betrekking in zijn oorspronkelijke kwalificatiesegment (Dolton en Vignoles 2000, Hartog 2000, Green *et al.* 1999).

3. Het theoretische model

Wij beschouwen verschillende kwalificatiesegmenten $i = 1, \dots, n$, alsook de bemiddeling- of matching-functie³ 3.1 van tabel 3.1 voor het kwalificatiesegment i , waarbij X_{it} staat voor het aantal tewerkstellingen dat tijdens periode t in segment i werd gerealiseerd, S_{it} staat voor het aantal werkzoekenden dat in segment i naar een betrekking solliciteert, en V_{it} voor het aantal vacante betrekkingen waarvoor kwalificatieniveau i vereist is; α en β (>0) zijn de parameters van de bemiddeling- of matching-functie en k staat voor de efficiëntie van het bemiddeling- of matchingproces, een proces van matching van vraag naar en aanbod van werk dat voor elk kwalificatieniveau i verondersteld wordt identiek te zijn. De efficiëntie van dat proces $k = \varphi(A_g, T_u)$ hangt hoofdzakelijk af van de duur van de werkloosheid, T_u , en van de leeftijd van de werkzoekende, A_g .

Uitgaande van een onvolkomen segmentering van de arbeidsmarkt kunnen werklozen van kwalificatieniveau, U_i , hun diensten aanbieden in hun eigen segment en in een lager kwalificatiesegment.⁴ Vacante betrekkingen die kwalificatieniveau i vergen, V_i , kunnen trouwens ingevuld worden door werklozen uit dit segment en door overgediplomeerde werklozen van het onmiddellijk hogere segment $i+1$. Alle werklozen zoeken werk in hun eigen segment i en een fractie λ_i van hen zoekt tegelijkertijd in het lagere segment $i-1$. Het aanbod van segment i , S_i , bestaat nochtans niet uit de eenvoudige som van de werklozen van dit segment, U_i , en een gedeelte van de werklozen van het hogere segment $\lambda_{i+1}U_{i+1}$, aangezien deze laatste werklozen grotere kans maken werkaanbiedingen te krijgen van niveau i ; daarom zullen we aan de overgeschoolde werklozen een relatieve efficiëntieparameter $\delta_i > 1$ toekennen, wat hun aandeel λ_i in het aanbod S_i ⁵ van niveau i in evenwicht zal houden. De parameters δ_i en λ_i kunnen aan de hand van de gegevens waarover we beschikken echter niet los van elkaar beschouwd worden. Alleen de samengevoegde parameter $\gamma_i = \delta_i \cdot \lambda_i$ kan in het model van tabel 3.1. bepaald worden.

Het aantal werkzoekenden dat in het segment i naar een betrekking zoekt wordt dan bepaald via functie 3.2. Het aantal vacante betrekkingen waaraan de werklozen van niveau i beantwoorden, Z_i , is aldus de som van de betrekkingen waaraan in segment i beantwoord wordt, Y_i en die waaraan in segment $i-1$ beantwoord wordt,

³ Bemiddelings- of matching-functies staan voor de uitwisselingsmechanismen tussen krachten die als werkgevers vacante tewerkstelling aanbieden die een bepaald kwalificatieniveau vereist en krachten die als werkzoekenden over een opleidingsniveau beschikken waarvan vermoed wordt dat dit zo goed mogelijk aan het gevraagde kwalificatieniveau kan beantwoorden. Deze mechanismen bepalen het aantal werknemers dat op een welbepaald moment, X , wordt aangeworven in functie van het aantal werkzoekenden, S , en het aantal vacante betrekkingen, V .

⁴ Om de theoretische voorstelling niet nodeloos ingewikkeld te maken, beperken we ons tot het onmiddellijk lagere segment, waar we over het algemeen meer dan 75% van de tewerkstelling aantreffen die een beroep doet op hogere kwalificatieniveaus.

⁵ Het aanbod S_i wordt samengesteld uit het aantal arbeidskrachten dat naar een betrekking zoekt in het kwalificatiesegment i dat zelf bestaat uit het aantal werklozen U_i van niveau i , en van een fractie λ_{i+1} van het aantal werklozen U_{i+1} van het hogere kwalificatieniveau $i+1$, samen uitgedrukt in equivalenten aan kwalificatieniveau i (genormaliseerd op 1), $\delta_{i+1} U_{i+1}$, door hun aantal U_{i+1} te vermenigvuldigen met een relatieve efficiëntieparameter $\delta_{i+1} > 1$.

Y_{i-1} , respectievelijk gewogen door het aandeel van de werklozen uit deze segmenten in het totale aantal werkzoekenden, zoals bepaald via functies 3.3.a-c.

De kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen voor de werkzoekenden van niveau i worden dan bepaald door functie 3.4. Bovendien beschouwen we over de kwalificatiesegmenten V_i/U_i heen ook een variabele spanningsindicator⁶ die de toestand van de arbeidsmarkt in

segment i karakteriseert. Deze indicator is met de spanningsindicator van de globale arbeidsmarkt V_i/U_i verbonden via functie 3.6 waarin η_i een parameter is die staat voor de spanningscoëfficiënt van de arbeidsmarkt in kwalificatiesegment i . Door functie 3.5 in functie 3.4 te vervangen, worden de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen van de werkzoekenden van niveau i uitgedrukt via functie 3.6.a en door S_{it} en S_{i-1t} te vervangen door functie 3.2 wordt functie 3.6.a teruggebracht tot haar eenvoudigere vorm 3.6.b.

Het model van tabel tableau 3.1 maakt het mogelijk om de fenomenen van de onaangepastheid van kwalificaties en het verdringingseffect *gelijktijdig* en *niet langer alternerend* (Dejemeppe *et al*, 2000) te meten in functie van de kwalitatieve differentiatie en van de conjunctuur. Toch is het mogelijk om *elk van beide fenomenen* aan de hand van *specifieke vernauwende parameters te isoleren* en het effect te meten van deze vernauwingen op het verloop van het model. Daardoor wordt het mogelijk de relatieve verbanden in de verf te zetten tussen de onaangepastheid van de kwalificaties en het verdringingseffect enerzijds en de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen anderzijds.

(3.1)	X_{it}	$= k \cdot S_{it}^{\alpha} \cdot V_{it}^{\beta}$
(3.2)	S_{it}	$= U_{it} + \gamma_{i+1} \cdot U_{i+1t}$ avec $\gamma_{i+1} = \delta_{i+1} \cdot \lambda_{i+1}$ et $\delta_{i+1} > 1$; $0 < \lambda_{i+1} < 1$
(3.3.a)	Y_{it}	$= \frac{U_{it}}{S_{it}} \cdot X_{it} = k \cdot S_{it}^{\alpha-1} \cdot V_{it}^{\beta} \cdot U_{it}$
(3.3.b)	Y_{i-1t}	$= \frac{\gamma_i U_{it}}{S_{i-1t}} \cdot X_{i-1t} = k \cdot \gamma_i \cdot S_{i-1t}^{\alpha-1} \cdot V_{i-1t}^{\beta} \cdot U_{it}$
(3.3.c)	Z_{it}	$= Y_{it} + Y_{i-1t} = k \cdot [S_{it}^{\alpha-1} \cdot V_{it}^{\beta} + \gamma_i \cdot S_{i-1t}^{\alpha-1} \cdot V_{i-1t}^{\beta}] \cdot U_{it}$
(3.4)	P_{it}	$= \frac{Z_{it}}{U_{it}} = k \cdot [S_{it}^{\alpha-1} \cdot V_{it}^{\beta} + \gamma_i \cdot S_{i-1t}^{\alpha-1} \cdot V_{i-1t}^{\beta}]$
(3.5)	$\frac{V_{it}}{U_{it}}$	$= \eta_i \cdot \frac{V_i}{U_i}$
(3.6.a)	P_{it}	$= k \cdot [S_{it}^{\alpha-1} \cdot (\eta_i \cdot U_{it})^{\beta} + \gamma_i \cdot S_{i-1t}^{\alpha-1} \cdot (\eta_{i-1} \cdot U_{i-1t})^{\beta}] \cdot \left[\frac{V_i}{U_i} \right]^{\beta}$
(3.6.b)	P_{it}	$= k \cdot [\eta_i^{\beta} \cdot (U_{it}^{\alpha+\beta-1} + \gamma_{i+1} \cdot U_{i+1t}^{\alpha-1} \cdot U_{it}^{\beta}) + \gamma_i \cdot \eta_{i-1}^{\beta} \cdot (U_{i-1t}^{\alpha+\beta-1} + \gamma_i \cdot U_{it}^{\alpha-1} \cdot U_{i-1t}^{\beta})] \cdot \left[\frac{V_i}{U_i} \right]^{\beta}$

Tabel 3.1. Model van onaangepastheid versus dekwalificatie

⁶ Er ontstaan spanningen in een segment van de arbeidsmarkt als het aantal vacante betrekkingen in dat segment, V_i , niet beantwoord kan worden door het aantal beschikbare werkzoekenden, U_i , in het betrokken kwalificatiesegment. De verhouding V_i/U_i staat dan voor een spanningscoëfficiënt die in het model van tabel 3.1. als spanningsindicator gebruikt zal worden.

4. Het empirische gedeelte

4.1 Analyse van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen

In deze onderverdeling zullen wij aan de hand van de gegevens waarover we beschikken gelijktijdig de fenomenen van de onaangepastheid van kwalificaties en het verdringingseffect proberen te identificeren om hun onderlinge belang te bepalen. Dit onderlinge belang is van eerste orde als je bedenkt dat aanbevelingen inzake economische politiek uiteenlopen naargelang het fenomeen dat je in ogenschouw neemt.

De onaangepastheid van kwalificaties gaat ervan uit dat weinig gekwalificeerde arbeidskracht technologisch tekortschiet en suggereert tewerkstellingskansen voor minder hoog gekwalificeerde krachten te reserveren via fiscale stimuli of door maatregelen die selectief inspelen op de kost van weinig gekwalificeerde arbeidskracht terwijl het scholingsniveau van die laatste wordt verbeterd via opleidingsmaatregelen vanuit de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

Het verdringingseffect gaat ervan uit dat er een veralgemeend tekort is aan betrekkingen waarbij de weinig gekwalificeerde arbeidskracht wordt verdrongen door meer gekwalificeerde en suggereert een niet selectieve relance van de tewerkstelling via overheidsuitgaven en via een fiscaal en monetair beleid dat gericht is op een economische expansie.

4.2 De gegevens

Deze studie werd gerealiseerd door gebruik te maken van de gegevens van de Brusselse arbeidsbemiddelingorganisatie (ACTIRIS) zoals die terug te vinden zijn in de socio-economische gegevensbank STAT 92 en die betrekking hebben op de in de loop van het jaar aangeboden en beantwoorde betrekkingen alsook op de gegevens met betrekking tot werkzoekenden zonder werk zoals die van 1996 tot 2005 (jaarlijkse gemiddelden) voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgenomen zijn in de gegevensbank STAT 93.

Deze werkaanbiedingen en vragen om werk zijn opgesplitst per scholingsniveau, waarbij telkens het laatste diploma wordt meegegeven dat de betrokkenen tijdens hun schoolloopbaan hebben bereikt. Wij hebben vier scholingsniveaus onderscheiden: het lagere niveau (met of zonder diploma), het lager middelbaar en het hoger middelbaar niveau en het hogere niveau (van het korte type, van het lange type of universitair).

Deze gegevens geven echter niet aan welke beroepskwalificatie tijdens de prestatiejaren werd verworven, wat in de kwalificatie een statistische fout met zich meebrengt die zich verhoudt tot de leeftijd van de betrokken individuen. Deze dimensie, die eventueel benaderd zou kunnen worden door het aantal dienstjaren in een bepaalde functie, kan via de gegevens waarover wij beschikken niet geldig gevat worden. Wij kunnen dus alleen de scholingsgraad als maatstaf voor de verworven kwalificaties in ogenschouw nemen.

Het gebruik van statistische gegevens over vacante betrekkingen opgesplitst per scholingsniveau zoals door de werkgever wordt vereist, brengt statistische fouten met zich mee die elkaar wederzijds kunnen opheffen.

- Een *fout van overschatting* van het fenomeen van de dekwalificatie tengevolge van een vraag naar lagere kwalificatie dan het noodzakelijke niveau om een neerwaartse druk op de lonen uit te oefenen.

- Een *fout van onderschatting* tengevolge van een vraag naar hogere kwalificatie dan het noodzakelijke niveau om de beste kandidaten aan te kunnen trekken.

Bovendien maken de werkaanbiedingen die bij de arbeidsbemiddelingorganisatie worden ingediend slechts een beperkt aandeel uit van de vacante werkaanbiedingen waaronder de functies waarvoor slechts een zwakke scholingsgraad vereist is waarschijnlijk oververtegenwoordigd zijn en sterk verbonden zijn met de conjunctuur. De gebruikte gegevens zijn jaarlijkse gegevens en hebben alleen betrekking op de vacante betrekkingen die bij de arbeidsbemiddelingorganisatie zijn ingediend; inbegrepen zijn wel de werkaanbiedingen in de privé-sector en de werkaanbiedingen die het gevolg zijn van verschillende werkgelegenheidsmaatregelen.

Deze statistiek is dus niet helemaal betrouwbaar, maar de vertrekparameters die op basis hiervan worden aangenomen (informatie a priori) zullen tijdens de gelijktijdige schatting worden gecorrigeerd, wat het mogelijk zal maken om de verhouding te bepalen van de beide fenomenen die meespelen tijdens de verklaring van de kansen (a posteriori) per scholingsniveau om aan de werkloosheid te ontsnappen (cf. bijlage A.1 voor de details van de schatting conform het model).

4.3 De schatting conform het model

De resultaten van de gelijktijdige schatting naar hoogste waarschijnlijkheid bij volledige informatie over alle parameters van het volledige model van onaangepastheid versus dekwalificatie van tabel 3.1 verschijnen in tabel 4.1.

De *spanningscoëfficiënt* η_i neemt toe naarmate het scholingsniveau toeneemt, behalve voor het lager middelbaar niveau waar hij bijzonder laag is (0,66) en duidelijk minder significant. De coëfficiënten η_i worden in relatieve termen ten opzichte van het lager niveau berekend ($\eta_{rp} = 1$) en brengen een toenemende spanning aan het licht in verhouding tot het vereiste scholingsniveau. Deze spanning heeft positieve gevolgen op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen en verklaart de verschillen over de verschillende kwalificatiesegmenten heen waar we het later nog over zullen hebben. Deze spanning is nochtans voor alle betrokken scholingsniveaus minder hoog in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in het Waalse gewest. De zwakke spanning die wordt waargenomen voor het lager middelbaar niveau is waarschijnlijk het resultaat van het beperkte aantal beschikbare vacante betrekkingen ten opzichte van het aantal werkzoekenden voor dit weinig gevraagde scholingsniveau. De gemeenschappelijke evolutie van de arbeidsmarkt wordt gemeten door de verhouding V_t / U_t , die sinds het begin van de onderzoeksperiode de neiging vertoont naar omhoog te evolueren.

De *overdrachtscoëfficiënt* γ_i neemt eveneens toe naarmate het scholingsniveau toeneemt; deze coëfficiënt verdubbeld haast, zowel bij de overgang van het lager middelbaar scholingsniveau naar het hoger middelbaar als bij die van het hoger middelbaar niveau naar het hoger (verdriedubbeling in het Waalse gewest). De concurrentie tussen de kwalificatieniveaus is dus scherper op de hogere niveaus en vermindert progressief naarmate je het lager niveau benadert, waar de dekwalificatie van werk-

Regio's	Brussels Hoofdstedelijk Gewest			Wallonië
Bemiddelingfunctie	k	$\alpha (=1-\beta)$	β	β
Substitutie-elasticiteit	-0,644 (1,9)	0,047	0,953 (7,5)	0,62 (15,7)
Spanningscoëfficiënt	c	η	η_r	η_r
Hoger	0,049 (0,9)	2,324 (8,1)	1,29	3,62
Hoger middelbaar	-0,085 (2,6)	1,996 (11,7)	1,11	2,12
Lager middelbaar	0,003 (0,9)	0,663 (2,3)	0,37	1,21
Lager	-0,121 (2,7)	1,805 (7,5)	1,00	1,00
Overdrachtscoëfficiënt		γ		γ
Hoger		1,44 (7,8)		4,12
Hoger middelbaar		0,72 (2,1)		1,23
Lager middelbaar		0,27 (2,5)		0,31
Gemiddelde verhouding (%)		Onaangepas- theid	Dekwalificatie	
Hoger		59,6	40,4	
Hoger middelbaar		66,9	33,1	
Lager middelbaar		50,6	49,4	
Lager		81,7	18,3	

Tabel 4.1. Waarde van de parameters van het model van onaangepastheid versus dekwalficatie per kwalificatieniveau.

Vergelijking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met het Waalse gewest

Bron: schattingen van de auteur (de aantallen tussen haakjes staan voor de statistieken t)

zoekenden van het lager middelbaar geen significante concurrentie lijkt te betekenen voor de werkzoekenden van het lager niveau, zoals blijkt uit de verschillen in de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen tussen beide niveaus die we hierna zullen belichten.

De *gemiddelde verhoudingen* tussen de fenomenen van de onaangepastheid en de dekwalficatie zoals die de verklaring van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen in het volledige model van onaangepastheid versus dekwalficatie stofferen (functie 3.6.b van tabel 3.1) toont ons een *dominantie van het fenomeen van de onaangepastheid voor alle scholingsniveaus*. Het betreft een lichte dominantie voor de geschoolde niveaus, al is die sterker voor het hoger middelbaar (67%) dan voor het hogere niveau (60%), een quasi-gelijkheid van beide fenomenen voor het

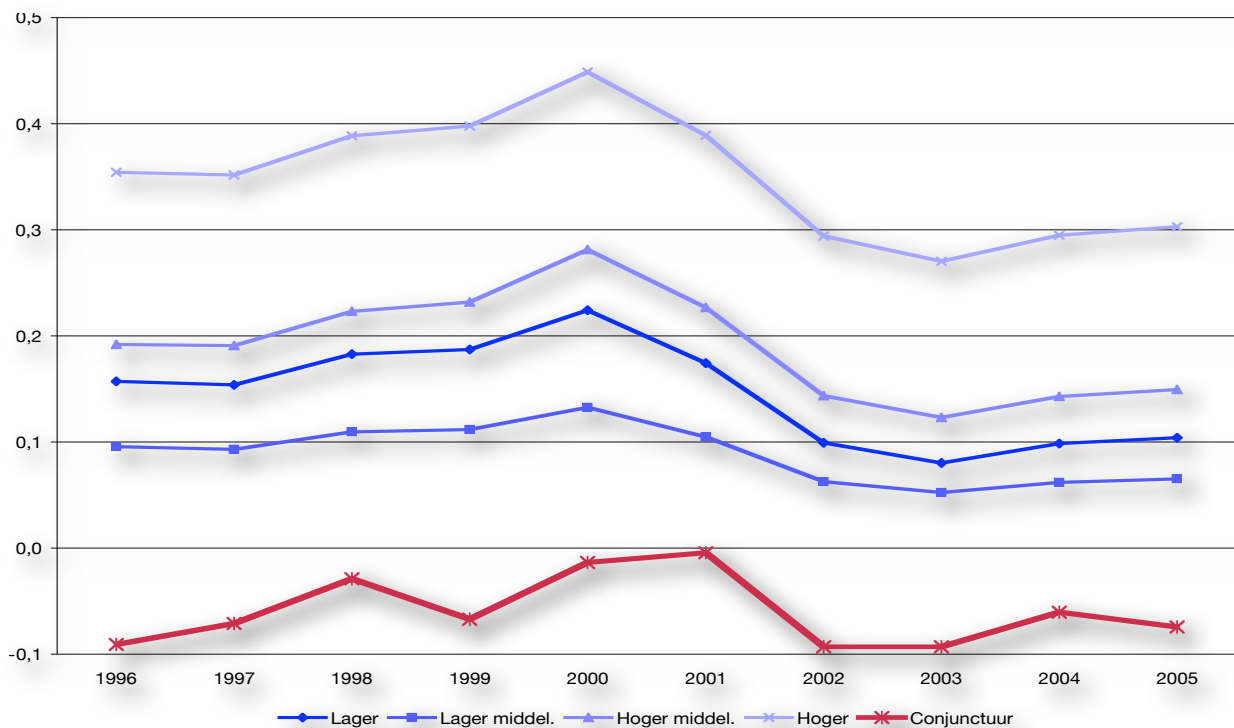
lager middelbaar niveau (51%) et een sterke dominantie van het fenomeen van de onaangepastheid voor het lagere niveau (82%).

4.4 De resultaten van het model

In deze onderverdeling stellen we de kansen voor om aan de werkloosheid te ontsnappen zoals voor de verschillende scholingsniveaus via het model van onaangepastheid versus dekwalficatie berekend. Door verschillende parameters op het model toe te passen is het mogelijk om het relatieve verband aan het licht te brengen tussen het voorkomen van de fenomenen van de onaangepastheid van de kwalificaties en het verdringingseffect enerzijds en de evolutie van de kansen voor de verschillende betrokken scholingsniveaus om aan de werkloosheid te ontsnappen anderzijds.

4.4.1 De kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen per scholingsniveau

De hier volgende grafiek 4.1 laat zien dat er voor alle scholingsniveaus een verband bestaat met de conjunctuur, zij het met groeiende verschillen in de evolutie van die kansen in verhouding tot de scholingsniveaus en de conjunctuur. In periodes van hoogconjunctuur (de jaren 2000 en 2004) groeien de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen des te meer naarmate het hogere scholingsgraden betreft terwijl in periodes van laagconjunctuur (de jaren 1999, 2003 en 2005), die kansen gevoelig naar omlaag evolueren. Dit onderstreept de asymmetrische effecten van de conjunctuur op de kansen per scholingsgraad om aan de werkloosheid te ontsnappen.

Grafiek 4.1. Kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen per scholingsniveau. Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG)
Bron: berekeningen van de auteur

Twee scholingsniveaus vallen in het bijzonder op:

- Het *hoger niveau*, waarvoor de spanningscoëfficiënt, η_{sp} , de hoogste is (2,3), wat de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen naar boven stuwt. De dekwalificatiecoëfficiënt, γ_{sp} , is eveneens de hoogste (1,4) wat de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen des te meer vergroot aangezien dit scholingsniveau geen concurrentie vanwege een hoger niveau te vrezen heeft. De fenomenen van de onaanpastheid en de dekwalificatie versterken voor dit scholingsniveau wederzijds

elkaars effecten, wat uitlegt waarom het hoger scholingsniveau duidelijk grotere kansen laat optekenen om aan de werkloosheid te ontsnappen.

- Het *lager niveau*, waarvoor de spanningscoëfficiënt, η_{pr} , lager is (1,81) dan voor het hoger middelbaar (1,99) en het hoger niveau (2,32), wat de groei beperkt van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen. Dekwalificatie is voor dit scholingsniveau onmogelijk, hoewel het wel concurrentie ondervindt van het lager middelbaar niveau.

Dit laatste effect vermindert de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen van het lager niveau. De effecten van de fenomenen van de onaangepastheid van kwalificaties van het lagere niveau en de dekwalificatie van het lager middelbaar niveau bestrijden elkaar wederzijds en voor de evolutie van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen blijft alleen het netto effect over, wat verklaart waarom die kansen voor dit scholingsniveau merklijk lager liggen.

Ook de beide middelbare scholingsniveaus verschillen onderling sterk.

- Het *hoger middelbaar scholingsniveau* noteert een spanningcoëfficiënt, η_{ss} , die minder hoog is (1,99) dan die van het hoger niveau (2,32) wat de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen minder positief beïnvloedt. De dekwalificatiecoëfficiënt, γ_{ss} , is eveneens minder hoog (0,72) en dit niveau ondergaat bovendien concurrentie van het hogere niveau; het netto effect op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen zal voor dit scholingsniveau dus lager zijn dan voor het hogere niveau. De effecten van de fenomenen van onaangepastheid en dekwalificatie versterken elkaar wederzijds maar beide zijn beperkter dan voor het hogere niveau, wat verklaart waarom de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen voor dit scholingsniveau beperkter zijn dan voor het hogere niveau.

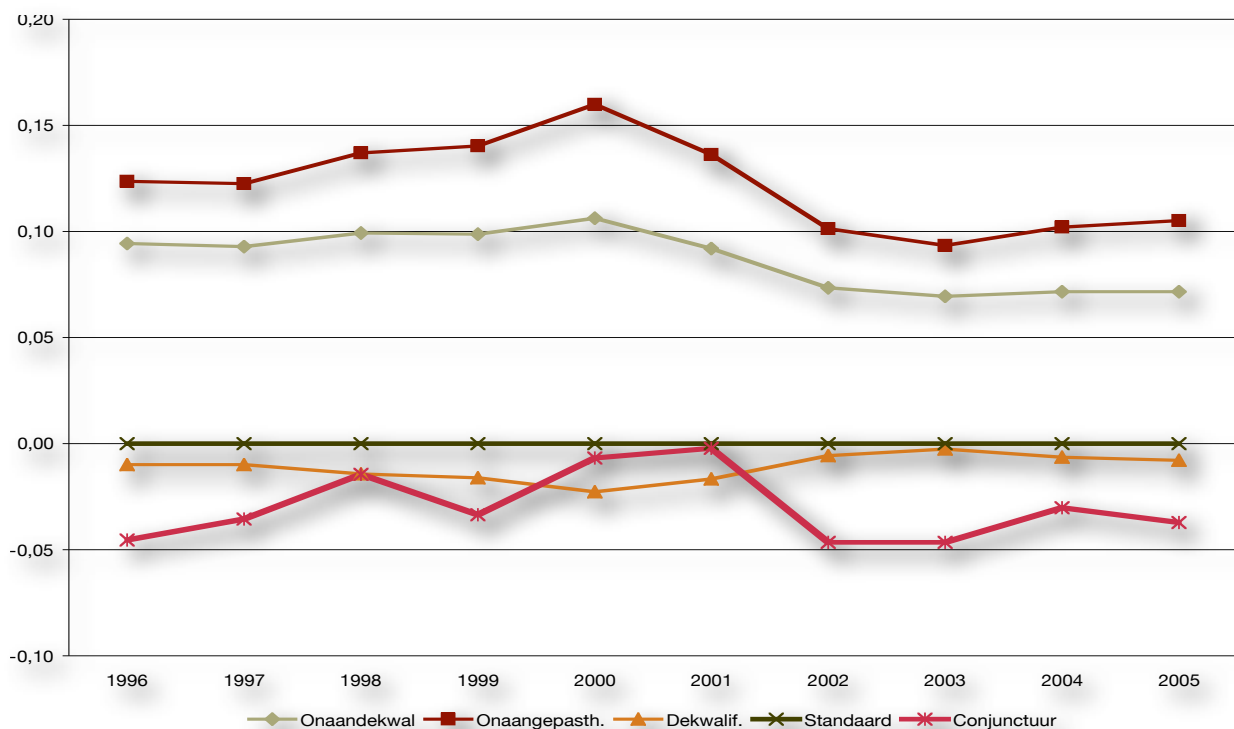
- Het *lager middelbaar scholingsniveau* noteert de minst hoge (0,66) spanningscoëfficiënt, η_{si} , van alle scholingsniveaus, wat de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen negatiever maakt dan voor alle andere scholingsniveaus. De dekwalificatie van personen met een lager middelbaar scholingsniveau (waarvan de overdrachtscoëfficiënt, γ_{si} , eveneens zwakker is, 0,27) maakt slechts een zeer beperkte concurrentie uit voor de werknemers van het lagere scholingsniveau of zonder diploma, terwijl zij zelf een meer serieuze concurrentie ondervinden vanwege werknemers van het hoger middelbaar niveau (waarvan de overdrachtscoëfficiënt, γ_{ss} , meer dan het dubbele bedraagt, 0,72). Het netto effect van de dekwalificatie heeft derhalve een negatieve invloed op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen en verbindt zich met het spanningseffect wat uiteindelijk leidt tot minder kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen voor het lager middelbaar niveau dan voor het lager niveau hoewel dit tegen het a priori aanvoelen lijkt in te gaan. Deze *atypische situatie van het lager middelbaar niveau* kan echter verklaard worden vanuit het feit dat werkgevers voor zo weinig gekwalificeerde niveaus veeleer kiezen voor niet-gekwalificeerde personen die ze minder betalen dan voor ondergekwalificeerde personen die nauwelijks operationeler zijn dan de voorgaande maar die hogere financiële eisen stellen.

4.4.2 Het voorkomen van onaangepastheid en van dekwalificatie

In deze onderverdeling zullen we analyseren wat de bijdrage is van respectievelijk de fenomenen van de onaangepastheid van kwalificaties en het verdringingseffect op de bepaling van de kansen per scholingsniveau om aan de werkloosheid te ontsnappen. We gebruiken daarvoor het volledige model in zijn referentieversie⁷ waarin de spanningsparameter η_i voor alle scholingsgraden gelijkgesteld wordt met 1 en de overdrachtsparameter γ_i met 0 om de effecten van spanning en van overdracht op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen zo tot nul te brengen. Daarna zullen we de verschillen in de kansen tengevolge van verschillende waarden voor deze parameters ten opzichte van het referentiemodel aantonen om zo de effecten van de fenomenen van onaangepastheid en dekwalificatie binnen het gehele model onaangepastheid versus dekwalificatie te kunnen aantonen.

a) Lager opleidingsniveau

Grafiek 4.2 laat de verschillen zien in de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen voor het lager opleidingsniveau ten opzichte van het referentiemodel (waar in spanning en overdracht is weggelaten).

Grafiek 4.2. Verschillen in de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen in het BHG - Lager opleidingsniveau
Bron: berekeningen van de auteur

⁷ De referentieversie komt niet overeen met de reële situatie, maar beschouwt een fictieve situatie zonder spanning noch overdracht om zo de effecten van de fenomenen van onaangepastheid en dekwalificatie te kunnen isoleren en ze vervolgens tegelijkertijd in rekening te kunnen brengen (aangezien hun effecten in een niet-lineair model niet opgeteld worden).

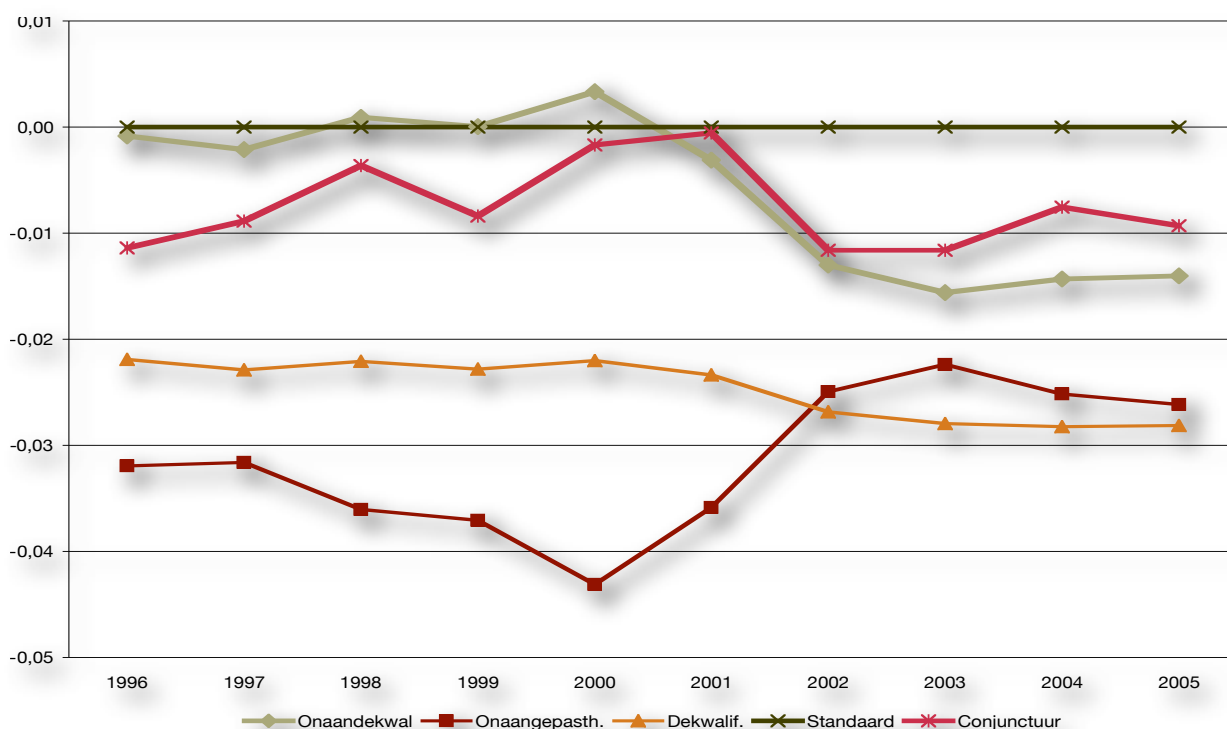
We stellen vast dat de aanwezigheid op de arbeidsmarkt van spanningen die een beroep doen op het lagere scholingsniveau ($\eta_{pr} = 1,8$) de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen ten opzichte van het referentiemodel doen groeien in functie van de evolutie van de conjunctuur; deze kansen groeien aan met 16% tijdens de conjunctuurpiek van 2000 en slechts met 9,4% tijdens de conjunctuurdip van 2003.

De aanwezigheid van de kwalificatie van werknemers van het lager middelbaar vormt een extra concurrentie voor de werknemers van het lager niveau die zelf niet de mogelijkheid hebben om zich te dekwalficeren. Dit gegeven brengt voor die laatste een verlaging ten opzichte van het referentiemodel van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen met zich, terwijl die kansen zelf ook afhankelijk zijn van de conjunctuur; die kansen verminderen met 2,3% tijdens de conjunctuurpiek van 2000 en met 0,25% tijdens de conjunctuurdip van 2003.

b) Lager middelbaar opleidingsniveau

Grafiek 4.3 laat de verschillen zien in de kansen om aan te werkloosheid te ontsnappen van het lager middelbaar niveau ten opzichte van het referentiemodel.

In tegenstelling tot de andere scholingsniveaus, vertoont dit niveau een zwakkere spanning dan het lager opleidingsniveau ($\eta_{sl} = 0,66$) zodat het in rekening brengen

Grafiek 4.3. Verschillen in de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen in het BHG -
Lager middelbaar opleidingsniveau
Bron: berekeningen van de auteur

van het fenomeen van de onaangepastheid van de kwalificaties voor het scholingsniveau een vermindering ten opzichte van het referentiemodel met zich meebrengt van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen, vermindering die groeit naarmate de conjunctuur beter wordt (-4,3% in 2000 tegenover -2,25% in 2003).

In termen van de kwalificatie haalt het negatieve effect op de kansen om aan te werkloosheid te ontsnappen dat verbonden is met de concurrentie vanwege het lager middelbaar niveau het op het positieve effect van de de kwalificatie naar het lager niveau toe, zodat het verdringingseffect gedurende de volledige periode per saldo op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen een negatieve invloed heeft, die nog wordt versterkt in de tijden van laagconjunctuur op het einde van de periode (-2,8% in 2003 tegenover -2,2% in 2000).

De beide effecten, die zich nochtans anticyclisch tot elkaar verhouden, heffen elkaar ten dele op en het netto effect wijzigt ten opzichte van het referentiemodel slechts licht de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen, zodat deze slechts positief worden in conjunctuurpieken (0,1% in 1998 en 0,33% in 2000) maar voor de rest van de periode en in het bijzonder in de tijden van laagconjunctuur op het einde van de periode (-1,6% in 2003) negatief blijven.

c) Hoger middelbaar opleidingsniveau

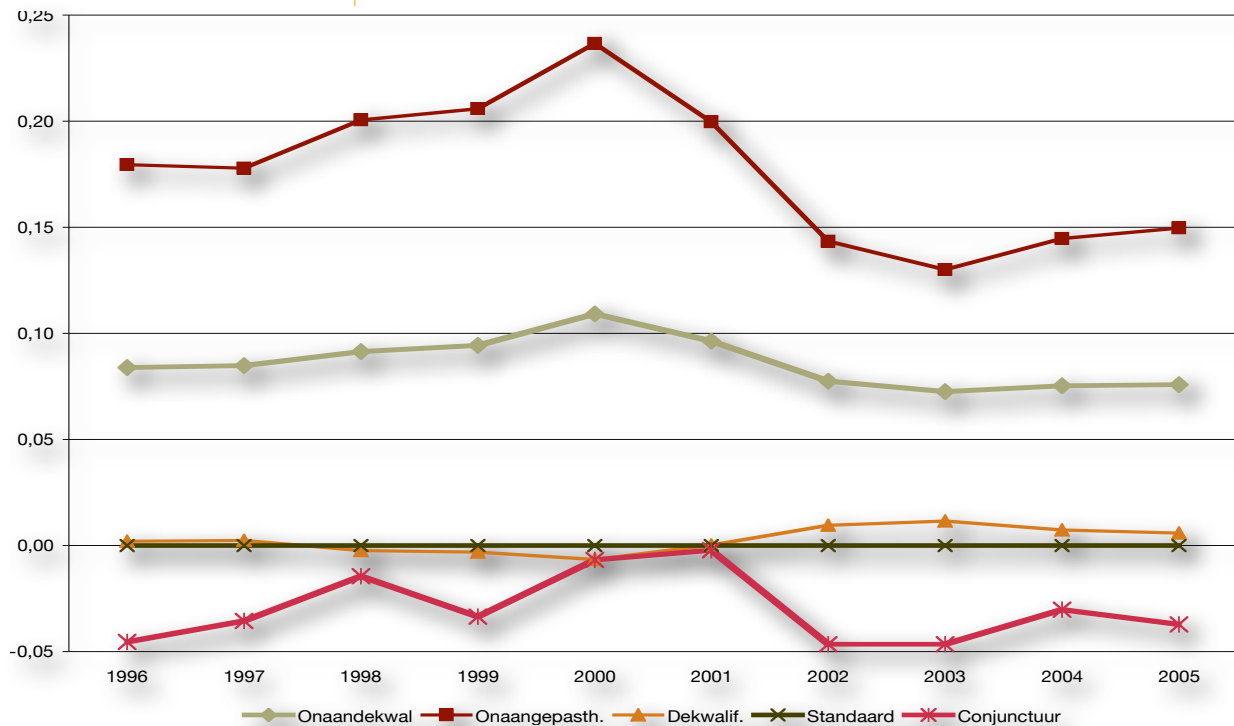
Grafiek 4.4 laat de verschillen zien van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen van het hoger middelbaar opleidingsniveau ten opzichte van het referentiemodel.

Dit niveau ondergaat een relatief sterkere spanning dan het lager opleidingsniveau ($\eta_{ss} = 1,99$) zodat het fenomeen van de onaangepastheid van de kwalificaties een meer opvallende versterking in functie van de evolutie van de conjunctuur van de kansen om de werkloosheid te ontsnappen met zich meebrengt (23,7% tijdens de conjunctuurpiek van 2000 en 13% tijdens de conjunctuurdip van 2003) ten opzichte van het referentiemodel dan dit voor het lager opleidingsniveau het geval is.

In tegenstelling tot het lager opleidingsniveau is het netto effect in termen van de kwalificatie lichtjes positief in de tijden van laagconjunctuur in het begin en op het einde van de periode (1,15% in de conjunctuurdip van 2003) aangezien de groei van de kansen het haalt op de daling ervan tengevolge van de concurrentie van het hogere niveau tijdens deze periodes. Het netto effect blijft voor de rest van de periode negatief en is dat met name tijdens de conjunctuurpiek van 2000 (-0,66%) aangezien de vermindering van de kansen tengevolge van de concurrentie van het hoger niveau het deze keer haalt op de groei van de kansen in deze periode tengevolge van de de kwalificatie.

Ondanks het feit dat de effecten van de onaangepastheid en van de de kwalificatie elkaar vervoegen in de dalen en elkaar bestrijden tijdens conjunctuurpieken, groeien de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen meer ten opzichte van het referentiemodel tijdens de conjunctuurpiek van 2000 (11%) dan in tijden van laagconjunctuur (7,25% in 2003). In de conjunctuurpiek van 2000 groeien de kansen sterk onder invloed van het positieve effect van de onaangepastheid van de kwalificaties (23,7%) en dit ondanks het negatieve effect van de de kwalificatie (-0,66%) terwijl de kansen tijdens de conjunctuurdip van 2003 meer gematigd stijgen omdat het posi-

tieve effect van de onaangepastheid van de kwalificaties minder sterk (13%) speelt en ondanks het merkelijk positievere effect van de dekwalificatie (1,15%).

Grafiek 4.4. Verschillen in de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen in het BHG - Hoger middelbaar opleidingsniveau
Bron: berekeningen van de auteur

d) Hoger opleidingsniveau

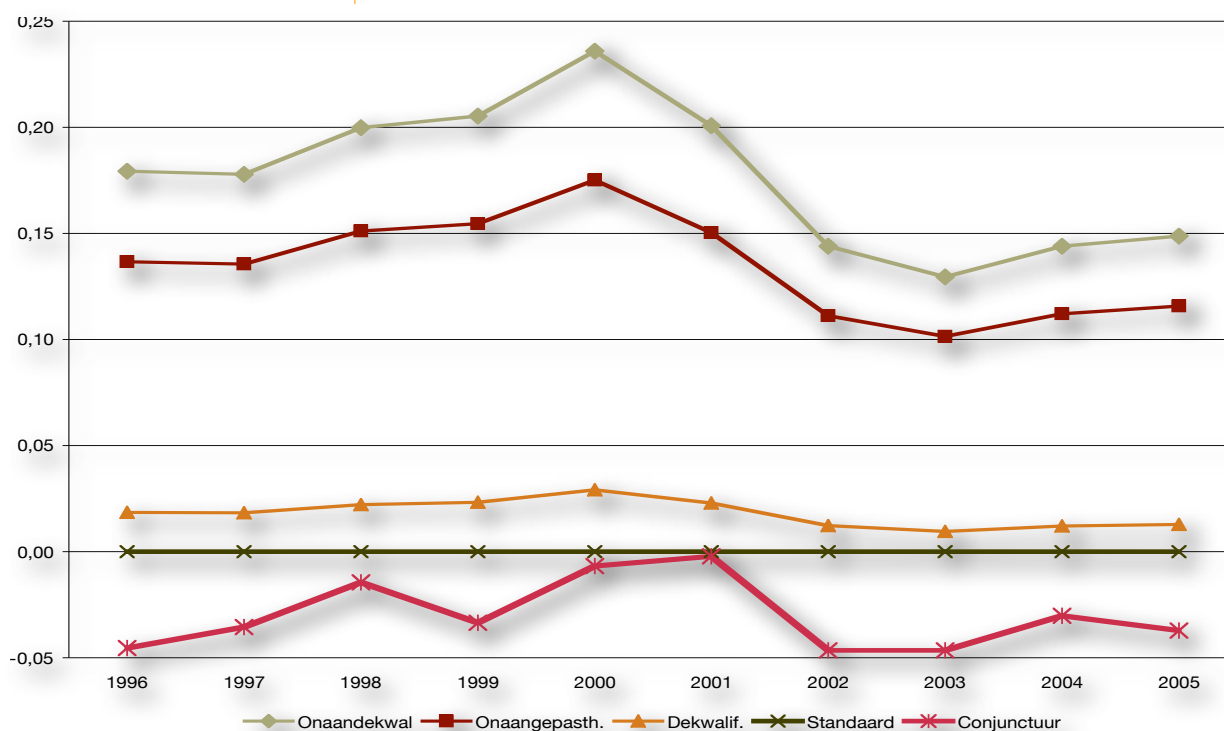
Grafiek 4.5 laat de verschillen zien in de kansen van het hoger opleidingsniveau om aan de werkloosheid te ontsnappen ten opzichte van het referentiemodel.

In termen van de onaangepastheid van de kwalificaties blijken de spanningen op de markt die betrekking hebben op het hoger opleidingsniveau de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen ten opzichte van het referentiemodel zwakker (17,5%) te doen toenemen dan voor het hoger middelbaar niveau (23,7%) en dit ondanks de sterkere spanningscoëfficiënt ($\eta_{su} = 2,3$ tegenover $\eta_{ss} = 1,99$). Dit kan verklaard worden door de grotere heterogeniteit van de kwalificaties, wat de mobiliteit binnen dit segment en bijgevolg ook het effect van de spanningscoëfficiënt op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen vermindert.

In termen van dekwalificatie is het effect positief en gedurende de gehele periode sterker dan voor de vorige scholingsniveaus (2,9% voor het hoger niveau ten opzichte van -0,66% voor het hoger middelbaar niveau en -2,2% voor het lager mid-

delbaar niveau in 2000), want dit opleidingsniveau ondervindt geen concurrentie van een hoger niveau.

In dit geval versterken de beide effecten elkaar en de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen zijn ten opzichte van het referentiemodel merklijk groter dan voor de andere scholingsniveaus (23,6% voor het hoger niveau tegenover 10,9% voor het hoger middelbaar niveau⁸ en 10,6% voor het lager niveau in 2000). Het verschil bedraagt bijna het dubbele ten opzichte van het lager middelbaar niveau en groeit in functie van de conjunctuur (2,2% in 2000 tegenover 1,8 in 2003).

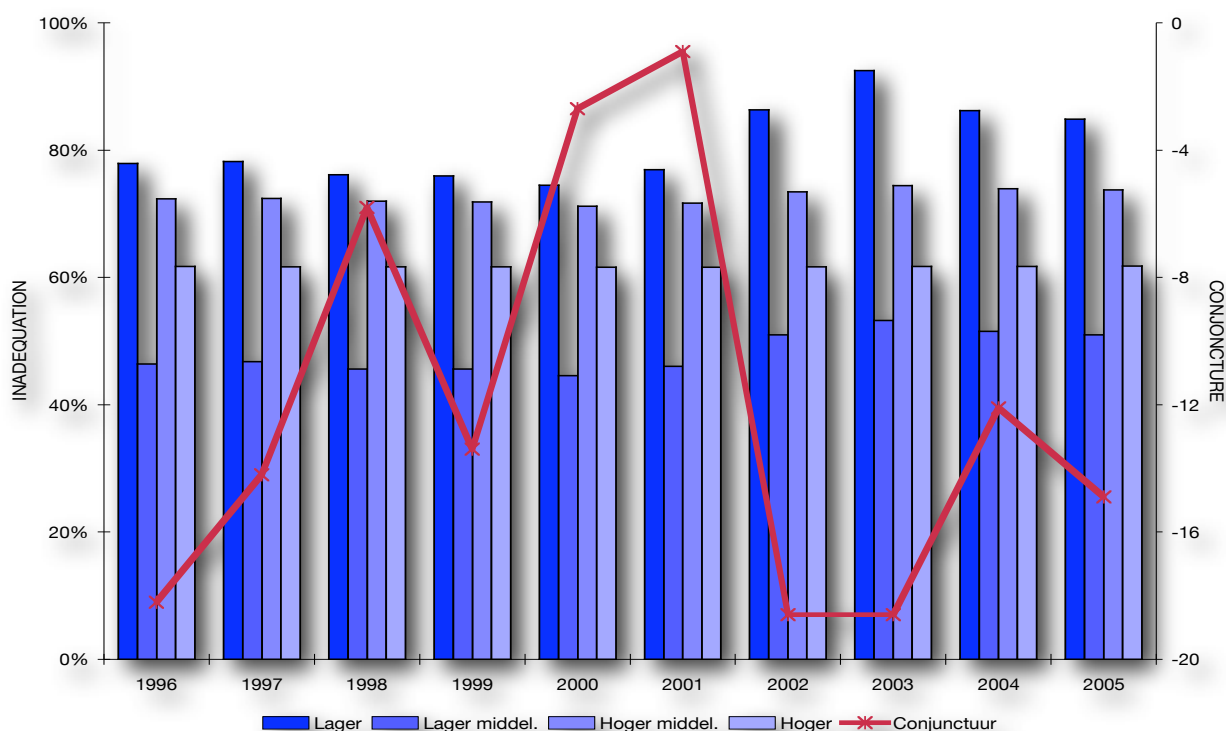

Grafiek 4.5. Verschillen in de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen in het BHG - Hoger opleidingsniveau
Bron: berekeningen van de auteur

⁸ We bieden geen verklaring in het atypische geval van het lager middelbaar opleidingsniveau waar de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen slechts met 0,33% ten opzichte van het referentiemodel groeien aangezien de effecten van de onaangepastheid en van de dekwalficatie anticyclisch zijn en elkaar grotendeels opheffen.

4.4.3 Verhouding van de onaangepastheid en de dekwalificatie in het model

De grafieken 4.6 en 4.7 die hierop volgen tonen hoe de verhoudingen van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen per scholingsniveau door respectievelijk de fenomenen van de onaangepastheid van de kwalificaties en het verdringingseffect worden verklaard⁹.

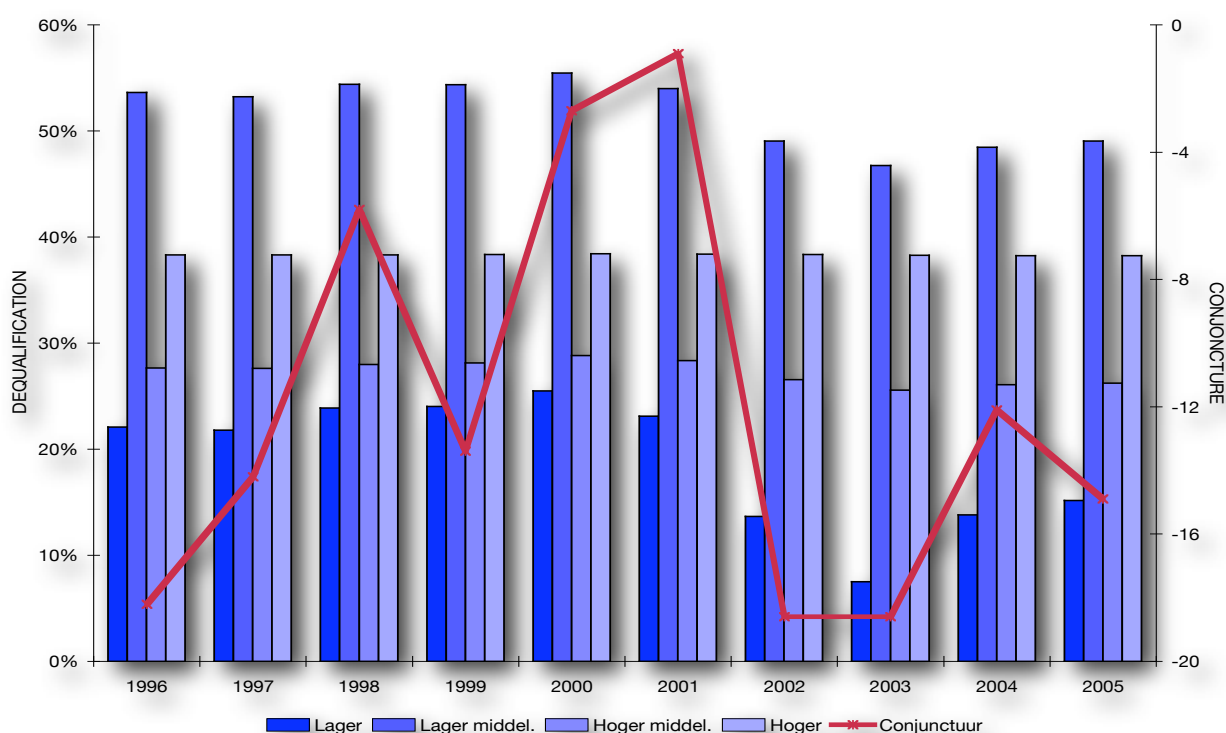
Grafiek 4.6. Verhouding van de kansen op onaangepastheid van de kwalificaties per opleidingsniveau verklaard via het model voor het BHG

Bron: berekeningen van de auteur

De hierbij gevoegde grafiek 4.6 toont aan dat de *onaangepastheid van de kwalificaties verhoudingsgewijs* voor alle scholingsniveaus het meest voorkomt als verklaring van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen. Ze komt echter in mindere mate voor naarmate het scholingsniveau groeit (met uitzondering van het atypische geval van het lager middelbaar niveau, waar ze de 50% benadert) en haar gevoeligheid voor de conjunctuur vertoont een anticyclisch beeld dat eveneens vermindert in functie van het scholingsniveau. De onaangepastheid van de kwalificaties heeft dus de neiging meer structureel voor te komen naarmate we naar hogere scholingsniveaus toe evolueren (het hoger middelbaar en het hoger niveau).

⁹ De schatting van de parameters η en γ in het model maken het mogelijk de ideale verhoudingen van de beide fenomenen in het gelijkschakelen van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen, op endogene wijze te bepalen.

De *complementaire verschijning van het verdringingseffect* die hieronder in grafiek 4.7 wordt weergegeven verschijnt vaker naarmate het scholingsniveau groeit en haar gevoeligheid voor de conjunctuur vertoont een dalend procyclisch beeld in functie van de scholingsniveaus. Het aandeel van het verdringingseffect wordt significant voor het hogere scholingsniveau en voor het atypische niveau van het lager middelbaar.

Grafiek 4.7. Verhouding van de kansen op verdringingseffect per opleidingsniveau verklaard via het model voor het BHG
Bron: berekeningen van de auteur

5. Conclusies en aanbevelingen

In deze studie hebben wij geprobeerd binnen eenzelfde model de fenomenen van de onaangepastheid van de kwalificaties en het verdringingseffect te integreren¹⁰ om de kansen te verklaren die verschillende categorieën werkzoekenden met verschillende opleidingsniveaus hebben om aan de werkloosheid te ontsnappen.

De statistische fouten die door verschillende andere studies (Dejemeppe, Cockx, Vanderlinden, 2000 en Van Haeperen, 2005) aan het licht werden gebracht, gelden eveneens voor de gegevens van ACTIRIS zoals deze voorkomen in de gegevensbanken STAT 92; deze hebben betrekking op de kwalificatievereisten die de werkgevers meegeven wanneer ze vacante betrekkingen doorgeven. Volgens sommige benaderingen houden deze fouten een overschatting in van de door de werkgevers vereiste kwalificaties om aan de vacante betrekkingen te beantwoorden, teneinde betere kandidaten te kunnen rekruteren. Volgens andere benaderingen houden zij een onderschatting in, met het oog op de loonvereisten.

Wij zijn ervan uitgegaan dat beide benaderingen elkaar wederzijds kunnen compenseren en dat informatie die op deze manier *a priori* bij elkaar werd gehaald *a posteriori* door een gelijktijdige schatting via het volledige model gecorrigeerd kon worden. Deze hypothese staat derhalve toe beide fenomenen in ogenschouw te nemen en ze te integreren binnen een volledig model dat in staat is op endogene wijze de verhoudingen recht te trekken van beide fenomenen in de verklaring van de variatie van de kansen voor de verschillende betrokken scholingsniveaus om aan de werkloosheid te ontsnappen.

De economische literatuur is het eens over het samen voorkomen van een fenomeen van structurele onaangepastheid van de kwalificaties die voor de minder gekwalificeerde werknemers een technologische achterstand met zich meebrengt, en een fenomeen van de kwalificatie die een contra-cyclische component bevat die in periodes van recessie toeneemt en een structurele component die gebonden is aan de onvolledige informatie met betrekking tot de matching van de profielen van werkzoekenden aan de vacante betrekkingen op de arbeidsmarkt.

De economische literatuur is echter verdeeld wat betreft het belang van het fenomeen van de de kwalificatie ten opzichte van de structurele onaangepastheid van de kwalificaties bij de verklaring van de neiging tot groei van de werkloosheid bij laaggeschoolden.

Deze factoren worden doorgaans toegeschreven aan marktonvolkomenheden en aan asymmetrische informatiestromen tussen werkgevers en werknemers die aanleiding geven tot slechte matching die op middellange termijn blijvend kan worden.

Hoewel het fenomeen van de onaangepastheid van de kwalificaties voor alle scholingsniveaus van doorslaggevend belang is bij de verklaring van de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen, toont ons model aan dat het fenomeen van de de kwalificatie op significante wijze vaker voorkomt voor de hogere scholingsniveaus.

¹⁰ De impact van de fenomenen van de onaangepastheid en de de kwalificatie op de kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen werd gemeten aan de hand van concurrerende modellen en alternerend geschat wat betreft gegevens die betrekking hebben op het Waalse gewest (Dejemeppe et al, 2000)

Deze vaststelling blijft niet zonder gevolgen voor eventuele aanbevelingen inzake economisch beleid op korte termijn. Een selectieve relance van minder geschoolde tewerkstelling kan opgezet worden aan de hand van beleidsmaatregelen die inwerken op de kostprijs voor deze tewerkstelling of via fiscale stimuli die erop gericht zijn in de regio reserves van laaggeschoolde tewerkstelling te handhaven. Deze beleidsmaatregelen moeten gedurende recessieperiodes echter vergezeld worden door veralgemeende tewerkstellingsbeschermende maatregelen teneinde de impact te beperken van het fenomeen van de dekwalificatie dat tijdens deze periodes extra weegt op deze minder gekwalificeerde tewerkstelling.

Dit type van tewerkstelling kan in het BHG nauwelijks overschat worden; inderdaad, voor het jaar 2005 stellen wij vast dat 67% van de sollicitaties die door de Brusselse arbeidsbemiddelingsorganisatie werden opgevangen afkomstig zijn van ondergekwwalificeerde werkzoekenden tegenover nauwelijks 33% van gekwalificeerde werkzoekenden waarvan 21% trouwens maar matig gekwalificeerd zijn (diploma van het hoger middelbaar) en 12 % zeer gekwalificeerd (hoger diploma).

Op langere termijn kan men veronderstellen dat deze component weer in de pas gaat lopen tengevolge van een betere aanpassing van de taken die aan overgekwalificeerde personen worden toevertrouwd of van herpositionering van die laatste op de arbeidsmarkt in de richting van beter gekwalificeerde betrekkingen. Zo wordt de algemene structuur van de tewerkstelling in de richting van die laatste betrekkingen geherdefinieerd.

Of het teveel aan weinig gekwalificeerde tewerkstelling nu het gevolg is van een technologisch tekort aan de kant van de werkzoekenden of van een herschikking van het aanbod aan tewerkstelling ten gevolge van het verdringingseffect, het werkgelegenheidsbeleid kan alleen ingrijpen via het behoud op korte termijn van reserves van weinig geschoolde tewerkstelling en op het versterken op langere termijn van de gemiddelde scholingsgraad van het aanbod aan arbeidskrachten. Dat kan de ontwikkeling van nieuwe gekwalificeerde activiteiten mogelijk maken, met name in de sector van de diensten aan ondernemingen, van de communicatie (ICT)¹¹ en van de financiële diensten, sector die doorgaans bij uitstek geconcentreerd is in stedelijke regio's zoals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

¹¹ Nieuwe Informatie- en Communicatietechnologieën en economische knowhow.

Bibliografie

- ACTIRIS & Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en de Kwalificaties, *Analyse van de knelpuntberoepen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1998-2002, 1999-2003*, Brussel.
- Bean, C., C.A. Pissarides, "Skill shortages and Structural Unemployment in Britain: A (Mis)matching Approach", in Padoa-Schioppa, F., ed., *Mismatch and labour mobility*, 1990, Cambridge University Press.
- De la Croix, D., F. Docquier, C. Mainguet, S. Perelman, E. Wasmer, eds., *Capital humain et dualisme sur le marché du travail*, dans Economie, société, région, Collection du Service des études et de la statistique du Ministère de la Région wallonne, 2002, De Boeck & Larcier, Bruxelles.
- Dejemeppe, M., B. Cockx, B. Van der Linden, "Déqualification en cascade ou inadéquation des qualifications en Belgique ?", *Analyse économique et prévisions*, septembre 2000.
- Denolf, L., J. Denys, *Hoe werven bedrijven in België? 1995, 1996*, Upedi, Brussel en Hoger instituut voor de Arbeid, Leuven.
- Denolf, L., J. Denys, P. Simoens, *Hoe werven bedrijven in België? 1998, 1999*, Upedi, Brussel en Hoger instituut voor de Arbeid, Leuven.
- Deville, H., *Nouvelles technologies et chômage structurel. Analyse des politiques et de promotion de l'emploi*, 2002, L' Harmattan, Paris.
- Deville, H., "Évolutions de la flexibilité de différentes formes d'emplois dans la région de Bruxelles-Capitale", *Cahiers économiques de Bruxelles*, 48 (2005) 355-391.
- Deville, H., *Recente evoluties van de structuren en flexibiliteit van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk gewest*, Iris uitgaven, nummer 41 (2005).
- Dolton, P., A. Vignoles, "The incidence and effects of overeducation in the U.K. graduate labour market", *Economics of Education Review*, 19 (2000) 179-198.
- Green, F., S. McIntosh, A. Vignoles, "Overeducation and skills-Clarifying the concept", *Center for Economic Performance* (1999), London School of Economics and Political Science.
- Jackman, R., R. Layard, S. Savouri, "Labor Market Mismatch: A Framework or Thought", in Padoa-Schioppa, F., ed., *Mismatch and labour mobility*, 1990, Cambridge University Press.
- Layard, R., S. Nickell, R. Jakman, *Unemployment. Macroeconomic Performance and the Labor Market*, 1991, Oxford University Press.
- Hartog, J., "Overeducation and earnings: where are we, where should we go ?", *Economics of Education Review*, 19 (2000) 131-147.
- Petrongolo B., C. A. Pissarides, "Looking into the Black Box: a survey of the Matching Function", *Journal of Economic Literature*, Vol. 39 (June 2001) 390-431.

- Pissarides C. A., *Equilibrium Unemployment Theory*, 2 ed., 2000, MIT Press, Cambridge MA.
- Simoens, P., J. Denys, L. Denolf, *Hoe werven bedrijven in België? 1996 en 1997, 1997-98*, Upedi, Brussel en Hoger instituut voor de arbeid, Leuven.
- Sneessens, H.R., "Les causes du chômage: première analyse", dans Van der Linden, B., ed., *Chômage. Réduire la fracture*, 1997, De Boeck-Université, Bruxelles.
- Sneessens, H., F. Shadman-Metha, "Emploi et chômage", dans Cassiers, I., éd., *Que nous est-il arrivé ? Un demi-siècle d'évolution de l'économie belge*, 2000, Reflets et Perspectives de la vie économique.
- Sneessens, H.R., R. Nicolini, F. Metha, "Innovations et chômage en région wallonne ; aspects économiques, 2005, Reflets et Perspectives de la vie économique.
- Van der Linden, B., ed., *Chômage : réduire la fracture*, 1997, De Boeck-Université, Bruxelles.
- Van Haeperen, B., "Formes d'emploi et flexibilité du marché du travail: évolutions récentes en Belgique", *Cahiers économiques de Bruxelles*, 172, 4e trimestre (2001) 97-122.
- Van Haeperen, B., "Pénuries de main d'œuvre et autre tensions sur le marché du travail: Quelques balises théoriques", *Discussion Papers* Service des Études et de la Statistique (SES), Ministère de la région wallonne, N° 0104, 2001.
- Van Haeperen, B., "Formes d'emploi et durée du travail: évolution comparée de la Belgique, de ses régions et des pays voisins au cours de la période 1992-2002" *Discussion Papers* Institut Wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique (IWEPS) N° 0403, 2004.
- Van Haeperen, B., "L'appariement sur le marché du travail en Wallonie ; estimations empiriques sur la base de données infra-régionales" *Discussion Papers* Institut Wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique (IWEPS) N° 0503 Août 2005.
- Van Hoof, K. "Is er verdringing op de Vlaamse arbeidsmarkt?", Steunpunt WAV, Nieuwsbrief 3, (1996).

BIJLAGEN

Alvorens over te gaan tot een schatting van het volledige model dat de fenomenen van de onaangepastheid van de kwalificaties en van het verdringingseffect integreert, gaan wij over tot een afzonderlijke schatting van beide fenomenen¹².

A.1 Schatting van de bemiddeling- of matchingfunctie

De empirische resultaten verschijnen in tabel A.1 hieronder. Deze tabel vergelijkt de elasticiteit¹³ ten opzichte van de werkzoekenden, α , en ten opzichte van de vacante betrekkingen, β , voor de verschillende scholingsniveaus en voor het geheel van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; nadien worden deze elasticiteitswaarden vergeleken met die van het Waalse gewest en die van het koninkrijk.

Regio's – Kwalificatieniveaus	k	$\alpha (=1-\beta)$	β
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	0,64 (1,9)	0,05	0,95 (7,3)
Hoger	0,56 (5,0)	0,19	0,81 (5,6)
Hoger middelbaar	0,93 (3,7)	0,06	0,94 (11,2)
Lager middelbaar	0,51 (1,3)	0,01	0,99 (8,1)
Lager	0,76 (3,5)	0,08	0,92 (12,8)
Waalse gewest	0,57 (12,1)	0,38	0,62 (15,7)
Koninkrijk	0,35	0,61	0,39

Tabel A.1. Waarde van de parameters van de bemiddelingfunctie per kwalificatieniveau. Vergelijking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met het Waalse gewest
Bron: schattingen van de auteur

De elasticiteit ten opzichte van de vacante betrekkingen is merkwaardig hoog in de Brusselse regio (0,95) en dit in contrast met die in de Waalse regio (0,62), die nochtans nog hoger is dan 0,5 en dan die in het koninkrijk (0,4) die op haar beurt in de buurt komt van die in de meeste Europese landen (0,3). Deze hoge elasticiteit wijst op het feit dat de Brusselse aanwervingen grotendeels afhangen van de werkaanbiedingen van de ondernemingen die de *smalle kant van de markt* uitmaken en die relatief onafhankelijk zijn van hoeveelheid beschikbare arbeidskracht.

¹² Een schatting van specifieke modellen van onaangepastheid van de kwalificaties en van het verdringingseffect waarbinnen de parameters van overdracht, λ_i , en van spanning, η_i , respectievelijk gelijkgesteld worden met 0 en 1 zou ons toelaten informatie a priori op te bouwen waarna de parameters naderhand als startinformatie kunnen worden toegevoegd teneinde een schatting naar zo groot mogelijke waarschijnlijkheid van het volledige model te voltrekken. De schatting van de modellen van onaangepastheid en van de kwalificatie verloopt eveneens op recursieve wijze op basis van een vooraf gemaakte schatting van de bemiddelingfuncties per kwalificatieniveau.

¹³ De elasticiteit meet de relaties die twee variabelen onderling verbindt. De elasticiteit ten opzichte van de vacante betrekkingen maakt het mogelijk het verband te zien tussen de variatie aan vacante betrekkingen en het aantal gerealiseerde aanwervingen. Ze wordt als volgt gemeten: elasticiteit van de gerealiseerde aanwervingen ten opzichte van de vacante betrekkingen = variatie aan gerealiseerde betrekkingen (in %) ten opzichte van de variatie van het aantal vacante betrekkingen (in %).

De zwakke elasticiteit van de matching ten opzichte van de werkzoekenden wijst eveneens op een zwakke gevoeligheid voor de *mate waarop er spanning is op de arbeidsmarkt* en op een beperkte impact of het *congestie-effect van de ondernemingen*.

De elasticiteit ten opzichte van de werkzoekenden groeit met het scholingsniveau (0,1 van het lager naar het hoger) wat wijst op een gevoeligheid van de arbeidsreserve voor het matching-proces die groeit met de groei van het scholingsniveau.

Rekening houdend met de beperkte variatie van de elasticiteit ten opzichte van de werkzoekenden en van de vacante betrekkingen over alle kwalificatiesegmenten heen, beschouwen we deze in het model als constant ten opzichte van deze segmenten en gelijk aan deze voor de gehele Brusselse regio (en voor alle segmenten door elkaar).

De schatting van de functie A.4 van het model van de onaangepastheid van de kwalificaties voor alle kwalificatiesegmenten i , zal ons toestaan de waarden te berekenen van de overblijvende spanningsparameter η_i . Op dezelfde wijze zal de schatting van de functie A.7.b van het model van het verdringingseffect ons voor alle kwalificatiesegmenten i toestaan de waarden te berekenen van de overblijvende overdrachtsparameter γ_i .

A.2 Schatting van het volledige model van onaangepastheid versus de kwalificatie

Wanneer we de waarde van deze parameters als beginwaarden invullen in de functie 3.6.b van het volledige model (tabel 3.1), wordt het mogelijk gelijktijdig een schatting te maken van de grootste waarschijnlijkheid op basis van de volledige informatie over alle parameters van die functie.

A.3 Lijst van variabelen en van parameters in het model

α	Elasticiteit van het aanbod aan werkkrachten ten opzichte van de gerealiseerde aanwervingen
β	Elasticiteit van de vacante betrekkingen ten opzichte van de gerealiseerde aanwervingen
Y_i	Product van de verhoudingsparameter λ_i en relatieve efficiëntieparameter δ_i (die niet zelfstandig identificeerbaar zijn) van de werkzoekenden van niveau i die naar een betrekking zoeken in het lagere segment $i-1$
δ_i	Relatieve bemiddelingsefficiëntie van de werknemers van het hogere segment $i+1$ die naar een betrekking zoeken in het lagere segment i ($\delta > 1$)
η_i	Coëfficiënt van de relatieve spanning in het segment i ten opzichte van de volledige arbeidsmarkt
λ_i	Verhouding van het aantal werkzoekenden van niveau i die naar een betrekking zoeken in het lagere segment $i-1$
k	Efficiëntie van het bemiddelingsproces tussen werkzoekenden en wie werk aanbiedt
f	Bemiddelingsfunctie concaaf en groeiend ten opzichte van elk van zijn argumenten
t	Tijdsvariabele die staat voor de neiging tot technologische vernieuwing

Tabel A.3.1. Lijst van de parameters van het model van onaangepastheid versus dekwalficatie

X_i	Aantal werknemers tewerkgesteld in kwalificatiesegment i
S_i	Aantal arbeidskrachten die naar een betrekking zoeken in kwalificatiesegment i
V_i	Aantal vacante betrekking die een kwalificatieniveau i vereisen
U_i	Aantal werklozen die over het kwalificatieniveau i beschikken
Y_i	Aantal vacante betrekkingen in segment i waar werklozen van niveau i voor worden aangetrokken
Z_i	Aantal vacante betrekkingen van segment i waar werklozen van segment i , Y_i en werklozen van niveau $i+1$, Y_{i+1} , voor worden aangetrokken
P_i	Kansen om aan de werkloosheid te ontsnappen voor de werklozen van niveau i
i	Index die het kwalificatiesegment of de scholingsgraad aangeeft

Tabel A.3.2. Lijst van de parameters van het model van onaangepastheid versus dekwalficatie